

უნდა ავირჩიოთ პრიორიტეტები

საქართველოს რეგიონული სოციალურ- ეკონომიკური და ეკოლოგიური პოლიტიკის ფორმირების თავისებურებანი

(დასასრული. დასაწყისი იხ. ჟურნალში
„ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 036180, 2010 წ.)

გლობალიზაციისა და ლოკალიზაციის რთულ და წინააღმდეგობრივ პროცესში ახლებურ გააზრებას მოითხოვს სახელმწიფოს რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური პოლიტიკის ფორმირების კონცეპტუალური და ორგანიზაციულ-მეთოდოლოგიური საკითხები. უპირველეს ყოვლისა, ანალიზს საჭიროებს **ჯგუფური** და **ენდოგენური** ფაქტორების გავლენით ფორმირებადი ტენდენციები, ცენტრისა და ტერიტორიის ნაწილის (რეგიონის) მრავალმხრივი ურთიერთობების ჯანონზომიერებანი, რათა ობიექტურად განისაზღვროს სახელმწიფო (ცენტრი) - რეგიონის (ტერიტორიის ნაწილი) ინტერესების შეთანხმების პრინციპები, მეთოდები, მექანიზმები.

ჩემის აზრით, რეგიონის, როგორც ერთიანი ეროვნული ორგანიზმის შემადგენელი ნაწილის განვითარების სწორად განსაზღვრისთვის საჭიროა ინდივიდუალური და კომპლექსური მიდგომა. მით უმეტეს, საქართველოში, სადაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მრავალფეროვნებას, როგორც განვითარების რესურსს. სწორედ რეგიონებშია განთავსებული ეროვნული ფენომენის მარგალიტები, მისხალმისხალ მათი აკრეფა და მიზნობრივად გამოყენება და ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ ინტერესებში მათი ჩაყენება სახელმწიფოს სტრატეგიულ ამოცანად უნდა იქცეს.

რეგიონის პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური თავისებურებები, სამეურნეო გამოცდილება, კულტურის, რელიგიის ეროვნული სპეციფიკა შეიძლება წარმატებით გამოვიყენოთ ისეთი მექანიზმის შექმნისთვის, რომელიც გლობალიზაციით გამოწვეულ ტენდენციებს არამც თუ წინააღმდეგობებს გაუწევს, არამედ, მათ უპირატესობებს მოარგებს ქვეყნის განვითარების საკუთარ სტრატეგიას. ამ თვალსაზრისით, **შიდა რეგიონული მრავალფეროვნება უნდა განვიხილოთ როგორც ქვეყნის განვითარების ერთ-ერთი სტრატეგიუ-**

ლი რესურსი. ამასთან, ქართული სოფელი, თემი, დაბა, რაიონი, ქალაქი, მხარე, ავტონომიური რესპუბლიკა, როგორც მთელის ნაწილი და თავადაც მთელი მათი შემადგენელი ნაწილების მიმართ ერთიანი გენეტიკური ფესვებით, ტრადიციებისა და მეურნეობრიობის მრავალფეროვნებით ის ნიშანსვეტია, რომელიც ქვეყნისთვის შეასრულებს ინდიკატორის ფუნქციას. სწორედ ამ თავისებურებაში უნდა ვეძებოთ ქართული რეგიონალიზმის ფუძემდებლური პრინციპების განსაზღვრის ფილოსოფიური, პოლიტიკური და ეკონომიკური საწყისი. ანგარიში უნდა გაეწიოს იმ რეალობას, რომ ქვეყანა, მისი ტერიტორიის ნებისმიერი ნაწილი არ შეიძლება წარმატებით განვითარდეს, თუ ყოველმხრივ განალიზებული და განსაზღვრული არ არის ქვეყნის განვითარების ერთიანი მიზანი, ამოცანები, ეტაპები, მატერიალური და ორგანიზაციული საფუძვლები, მექანიზმები. **განვითარების ყველა ეტაპზე ქვეყანას უნდა ჰქონდეს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ ინტერესებზე ორიენტირებული სტრატეგია, იგი უნდა დაეფუძნოს შემდეგ კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიურ მიდგომებს:**

ქვეყნის ტერიტორიული მთლი-

ნოდარ ჭითაშვილი,
ეკონომიკის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი,
ჟურნალ „ბიზნესი და
კანონმდებლობის“
სამეცნიერო საბჭოს წევრი

ანობა და სახელმწიფოს სტაბილურობა; ტერიტორიის შემადგენელი ნაწილების (რეგიონების) სახელმწიფოებრივი, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული და ეკოლოგიური განვითარების კომპლექსურობა; სახელმწიფო-რეგიონის მრავალმხრივი ურთიერთობები უნდა დაემყაროს ორმხრივი ინტერესების კომპრომისს. ცენტრი შეასრულებს ტრანსფორმაციული პროცესების წარმმართველის ფუნქციებს, მან უნდა უზრუნველყოს ადგილობრივი პირობებით ერთმანეთისგან განსხვავებული რეგიონების ერთიანი სტრატეგიით განვითარება. რეგიონი ასრულებს ენ. „ხიდის“ ფუნქციას, რომლითაც სახელმწიფოს პოლიტიკით განსაზღვრული მაკრო ეკონომიკური და სოციალური პროცესები გადადის **მეზო** და **მიკრო** დონეზე. ეს პროცესი ვითარდება ორმხრივი მოძრაობის პრინციპით მაკროდან მიკროზე, და პირიქით. ცენტრსა და რეგიონს აერთიანებს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესები. სწორედ მათ გადაკვეთაზე ფორმირდება კომპლექსურობა. ქვეყნის განვითარების სტრატეგიული მიზანი მაშინ მიიღწევა თუ ორივე მხარე – მთელი და მისი ნაწილი მოქმედებს ეროვნულ-სა-

ხელმწიფოებრივი იდეოლოგიით და ქვეყანა ვითარდება ერთიან პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ და სამართლებრივ სივრცეში.

გასათვალისწინებელია, რომ ქვეყანაში ცხოვრების ბუნებრივი პირობები არათანაბრადაა განაწილებული. ამიტომ, რომ რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის (პირობების) გამოთვარების ამოცანა ისტორიულიც არის და საგანგებოც.

სახელმწიფო მმართველობის ცენტრალიზაციისა და დეცენტრალიზაციის თანამედროვე ტენდენციების გათვალისწინებით უზრუნველყოფილი უნდა იქნას რეგიონული, ადგილობრივი მმართველობის (თვითმმართველობის) წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების მაღალი ადმინისტრაციული ავტონომია და მეორეს მხრივ, ადგილობრივი მმართველობა უნდა ფუნქციონირებდეს, როგორც სახელმწიფოს ერთიანი მმართველობითი სისტემის პოლიტიკური, ეკონომიკური, ორგანიზაციული და სამართლებრივი საფუძველი. ადგილობრივი მმართველობა უნდა ჩამოყალიბდეს მართვის რეალურ ინსტიტუტად.

სოფელს განესაზღვროს სტატუსი. უნდა გაიმიჯნოს სახელმწიფოსა და ადგილობრივ მმართველობას შორის საკუთრება, შესაბამისად მათი კომპეტენციები, ადგილობრივ მმართველობას საკუთრებაში უნდა გადაეცეს მის ტერიტორიაზე არსებული ის სახელმწიფო საწარმოები (ორგანიზაციები), რომლებიც ძირითადად ადგილობრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას და მოსახლეობისთვის მომსახურების მოცულობის მინოდებას უზრუნველყოფენ; მომავალში ადგილობრივი მმართველობისა და ცენტრალური მთავრობის ურთიერთობა შეიძლება ჩამოყალიბდეს პარტნიორულ საფუძველზე, რომელიც მოიცავს სოციალურ, ეკონომიკურ, სამართლებრივ, ორგანიზაციულ-მმართველობით საკითხებს. სახელმწიფოსგან ადგილობრივ ორგანოებზე უფლებამოსილებათა დელეგირება დაიშვება შესაბამისი მატერიალური და ფინანსური რესურსების გადაცემით;

ფექტიანად უნდა იქნას გამოყენებული რეგიონთაშორისი კოოპერაციის განვითარების ქვე-

ყანაში არსებული შესაძლებლობანი. ამ ფორმის უპირატესობა ისაა, რომ იგი აჩქარებს სტრუქტურულ გარდაქმნებს, ასტიმულირებს მენარმეობით საქმიანობას შიდა და გარე ბაზრებზე. დიდი როლის შესრულება შეუძლია ფრანჩაიზინგის სისტემას (იგი სახელშეკრულებო ურთიერთობებს ეფუძნება, როცა მსხვილი სტრუქტურა თავის უფლებამოსილებას გადასცემს მცირე სანარმოს, რათა მან გამოიყენოს მისი სავაჭრო მარკებით სარგებლობის უფლება, ამასთან, აწვდის მას საქონელს, რეკლამას, ტექნოლოგიებს, აძლევს შეღავათიან კრედიტს, ან გამოდის თავდებად სესხის აღებისას). ინდივიდუალურად უნდა შეირჩეს რომელ ტერიტორიაზე ფრანჩაიზინგის რომელი ფორმა შეირჩეს (სანარმოო, სავაჭრო და სხვა).

დიდი მნიშვნელობა აქვს ერთობლივი სანარმეობის შექმნას, როგორც უცხოეთის საბაზრო სუბიექტებთან, ასევე, ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონის სანარმეობთან, ორგანიზაციებთან. ასეთი კოოპერაცია ხელს შეუწყობს სახელმწიფოს პოლიტიკური და ეკონომიკური სიმტკიცის ჯანსაღი მატერიალური და ორგანიზაციული საფუძვლების მომზადებას, რეგიონს უნდა ჰქონდეს ტერიტორიის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კომპლექსური პროგრამა, რომლის შედგენაში მონაწილეობას იღებს ცენტრი (შესაბამისი სტრუქტურებით) და ამტკიცებს ადგილობრივი წარმომადგენლობითი ორგანო.

სამწუხაროდ, ქვეყანაში რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური განვითარების კომპლექსური პროგრამების შედგენა ამჟამად არ ხდება. არც ქვეყნის განვითარების პროგნოზები დგება. ინდიკატური დაგეგმვის შესახებ კანონი გაუქმებულია. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ პროგრამული მიდგომა უნივერსალურია, მითუმეტეს, იგი ეფექტიანია რადიკალური რეფორმების განხორციელებისას. პროგრამა უნდა წარმოვიდგინოთ როგორც ქვეყნის (რეგიონის) განვითარების სტრატეგია, ორიენტირი (ინდიკატორი), რომელიც ისახავს პოლიტიკურ მიზანს, ემყარება საკუთარ სამართლებრივ ბაზას, ეყრდნობა კვლევის მეცნიერულ მეთოდებს,

რესურსულ პოტენციალს, კოორდინაციის მექანიზმს და სრულად გამოხატავს ეკონომიკის განვითარების ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ ინტერესებს. პროგრამა ცენტრისა და რეგიონის ინტერესების დაბალანსების ქმედითი ინსტრუმენტია.

რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური განვითარების დონის შეფასებისთვის საჭიროა გამოვიყენოთ ინდიკატორთა სისტემა. მაგალითად, მშპ რეგიონული მაჩვენებელი, მოსახლეობის ერთ სულზე მისი მოცულობა, ცხოვრების დონე, მრეწველობისა და სასურსათო პროდუქციის წარმოების მოცულობა, დასაქმების მაჩვენებელი, დემოგრაფიული ტენდენციები, გარემოს დაცვის, ინვესტიციების რეგიონთაშორისო ეკონომიკური კავშირების და სხვა მაჩვენებლები;

დიფერენცირებულ მიდგომას მოითხოვს ცალკეული ტერიტორიის (პირველ რიგში დეპრესიული რეგიონების) თავისებურებათა გათვალისწინებით ეკონომიკური პროტექციონიზმის გამოყენება. მეცნიერთა ერთი ნაწილი პროტექციონიზმს უგულებელყოფს, განსაკუთრებით ეს ეხება საერთაშორისო ეკონომიკურ და ფინანსურ სტრუქტურებს, რაც პრობლემების მიმართ მათი ცალმხრივი დამოკიდებულებითა და რეალობას მონყვეტილი იდეოლოგიური დოგმებით უნდა აიხსნას. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ და ეკოლოგიურ პოლიტიკაში პროტექციონიზმი, როგორც ასეთი, დღეს ეფექტურად უნდა გამოვიყენოთ. იგი მუდმივმოქმედი ინსტრუმენტი არ არის, არამედ მოცემულ კონკრეტულ სიტუაციასთან ეკონომიკის ადაპტირების აუცილებელი სტიმულატორია. გარედან (ამ შემთხვევაში ცენტრიდან) მრავალმხრივი მხარდაჭერის გარეშე ქვეყნის დეპრესიული რეგიონების (განსაკუთრებით მთის რეგიონების) სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური განვითარება, მით უფრო მდგრადი განვითარების პრინციპებზე მათი გადასვლა, შეუძლებელია.

ქვეყნის რეგიონები ინტენსიურად უნდა ჩაერთონ საგარეო-ეკონომიკურ და კულტურულ ურთიერთობებში. უპირატესობა უნდა მიენიჭოს სავაჭრო-ეკონომიკურ,

კულტურულ-საგანმანათლებლო, სამეცნიერო-ტექნიკურ, ჰუმანიტარულ, ტერიტორიულ (სასაზღვრო) ურთიერთობებს.

სრულყოფას საჭიროებს საბიუჯეტო ფედერალიზმის მექანიზმი, კერძოდ, ცენტრალური და ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტების ფორმირების პროცესის მიზანმიმართულად რეგულირება, ცენტრალიზაციისა და დეცენტრალიზაციის პროცესების შეჯერება, ცენტრსა და რეგიონებს შორის ხარჯვითი უფლებამოსილებათა ობიექტურად გადანაწილება და სხვ.

ამრიგად, რეგიონული პოლიტიკისა და მისი რეალიზაციის ინსტიტუციური მექანიზმის ჩამოყალიბება დღეს სახელმწიფოს ერთ-ერთი უმთავრესი სტრატეგიული ამოცანაა.

მთიანეთის განვითარების ეკონომიკური და ორგანიზაციული მექანიზმის ფორმირება

1999 წელს საქართველოში მიღებული კანონი „მალაღმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ“, ქვეყნის (განსაკუთრებით

მთიანეთის) განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრაში წინადადებული ნაბიჯი იყო. მან საფუძველი ჩაუყარა მთიანეთის განვითარების საკანონმდებლო ბაზას, აღიარებული იქნა მთის რეგიონების განვითარების პრობლემები და მათი გადაწყვეტის დაჩქარების აუცილებლობა, განისაზღვრა სტრატეგიული მიმართულებანი, რომლებიც შეესაბამება მეცნიერებისა და მსოფლიო გამოცდილებით აპრობირებულ მიდგომებს. კანონით განისაზღვრა მოქმედების არეალი (ქვეყნის შესაბამისი ტერიტორია), ეკონომიკის განვითარების, მინათსარგებლობის, გარემოს დაცვის პრინციპები, სოციალური სფეროს ფუნქციონირების პირობები, ადგილობრივ თვითმმართველობასთან დაკავშირებული ამოცანები და სხვ.

ამრიგად, ზემოთ აღნიშნული კანონი დასმული ამოცანების მნიშვნელობით, მთიანეთის განვითარების მასშტაბური ხედვით, პრობლემების გადაწყვეტისადმი კომპლექსური მიდგომით ძირითადად პასუხობს თანამედროვე მსოფლიოში მთიანეთის განვითარების ზოგად კონცეპტუალურ და მეთოდოლოგიურ მოთხოვნებს. ამასთან, იგი შესრულების მექანიზმების გამოყენების თვალსაზრისით რიგი ხარვეზებით

ხასიათდება. ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზეზი კანონის მოქმედების შეჩერებისა იყო და არის რეალური ფინანსური წყაროების არ არსებობა. ამიტომ, კანონი ფაქტობრივად მოწყვეტილია რეალურ სინამდვილეს. იგი დეკლარაციულ ხასიათს ატარებს...

ასეთი სიტუაცია მხოლოდ სუბიექტური ფაქტორებით არ აიხსნება (მთიანეთის პრობლემების მასშტაბების გაუცნობიერებლობა და ფორმირებადი სახელმწიფოს დაბალი კომპეტენცია). დიდია ობიექტური ფაქტორების მნიშვნელობაც. ეროვნული ეკონომიკა კანონის მიღების პერიოდში და ამჟამადაც ტრანსფორმაციული პროცესების წინააღმდეგობრივი ხასიათის გამო, სისტემურ კრიზისშია. გამწვავდა სოციალური პრობლემები, მსოფლიო ეკონომიკის კრიზისმა და რუსეთის აგრესიამ გამოიწვია ზრდის ტემპების ვარდნა. ჯერ კიდევ მიღწეული არ არის მთლიანი შიდა პროდუქტის წარმოების რეფორმამდელი (1990 წ.) დონე (იგი 2008 წლის შედეგებით შეადგენს 68-70%-ს).

გაიზარდა საგარეო ვალი (2010 წლის 1 ივნისის მდგომარეობით იგი შეადგენდა 8 მლრდ ლარზე მეტს). უმუშევრობის პრობლემა საშიშ მასშტაბებს იძენს. ასეთ სიტუაციაში ზემოთ აღნიშნული კანონის მოქმედება შეჩერდა. კანონმა მთავარი მიზნის – მალაღმთიანი რეგიონების მდგრადი განვითარების ხელშემწყობი მატერიალური, ორგანიზაციული, სამართლებრივი პირობებისა და მექანიზმების შექმნა-განხორციელება ვერ უზრუნველყო. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ კანონი საერთოდ არ ვარგა და ამიტომ იგი უნდა შეიცვალოს ახალი კანონით. ჩვენი აზრით, აღნიშნული კანონის სრულყოფა საჭირო, განსაკუთრებით რეალური ფინანსური წყაროების განსაზღვრისა და ორგანიზაციული და ეკონომიკური მექანიზმების ფორმირების თვალსაზრისით. ამ კონტექსტში მიზანშეწონილია განვიხილოთ მთიანეთის განვითარების ეკონომიკური და ორგანიზაციული მექანიზმის ფორმირების საკითხები.

ამჟამად, ტრანსფორმაციული პროცესების შედეგად ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის რეალური სურათიც არა გვაქვს. შეუსწავლელია მთის რეგიონების ეკონომიკა, განსაზღვრული არ არის მთიანეთსა

და ბარს შორის განვითარების თანაფარდობის მიღწევის შესაძლებლობები. მეტიც, **გაანგარიშებული არ არის ეროვნული სიმდიდრე. ყოველივე ეს ართულებს ქვეყნის სტრატეგიული განვითარების რეალური ამოცანების სწორად განსაზღვრას. ამიტომ, საჭიროა რიგი წინმსწრები ღონისძიებების განხორციელება, კერძოდ:**

პირველი. უნდა ჩატარდეს მთის რეგიონების ტერიტორიის ძირითადი და სანარმოო ფონდების სრული ინვენტარიზაცია, ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის, მოსახლეობის განსახლებისა და ცხოვრების დონის ამჟამინდელი მდგომარეობის ანალიზი და შეფასება. გასათვალისწინებელია, რომ ბოლო 20 წელიწადში თვისებრივად შეიცვალა არა მარტო არსებული რესურსების გამოყენების წესი, არამედ, საზოგადოებრივი ცნობიერებაც (მენტალიტეტი). გამოიკვეთა რესურსების (პოტენციალის) ათვისების მრავალფეროვნების შესაძლებლობები, უცხოური და ადგილობრივი ინვესტიციების მიზნობრივად გამოყენების პირობები და სხვ.

აღნიშნული ღონისძიების პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური მნიშვნელობის გათვალისწინებით **უნდა შეიქმნას მუდმივმოქმედი (თუნდაც 10-15 წლით) სამთავრობო კომისია, რომელიც უზრუნველყოფს დაინტერესებული სტრუქტურებისა და მართვის რეგიონული ორგანოების საქმიანობის კოორდინაციას.**

მეორე. სამთავრობო კომისიის ინფორმაციისა და მთიანეთის განვითარების დონის შეფასების საფუძველზე უნდა შემუშავდეს მთიანეთის სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური განვითარების სახელმწიფო პროგრამა.

მისი მეცნიერული უზრუნველყოფისა და ქვეყნის განვითარებაში მთიანეთის განსაკუთრებული როლის გათვალისწინებით მიზანშეწონილია პროგრამა დაამუშავოს მეცნიერებათა ეროვნულმა აკადემიამ. პროგრამის შესაბამისად სათანადო ცვლილებები უნდა შევიდეს მთის რეგიონების განვითარების შესახებ ამჟამად არსებულ კანონში. კანონისა და პროგრამის შესრულების მონიტორინგს განახორციელებს იგივე სამთავრობო კომისია ან მთავრობის მიერ განსაზღვრული სხვა სტრუქტურა.

მესამე. პროგრამაში მიზანშეწონილია გათვალისწინებულ იქნას რიგი პოლიტიკური, სამართლებრივი, ეკონომიკური და ორგანიზაციული საკითხების გადაწყვეტა. მაგალითად, **სოფელს (ან სოფლების ჯგუფს – თემს) უნდა განესაზღვროს სტატუსი. იგი აღიარებულ უნდა იქნას ტერიტორიულ-ადმინისტრაციულ ერთეულად, რომელიც ირჩევს თავის წარმომადგენლობით ორგანოს (საკრებულოს). დაზუსტდეს მისი საზღვრები, წარმომადგენლობითი ორგანოს შექმნის პირობები; ცენტრსა და რეგიონებს შორის უნდა გაიმიჯნოს საკუთრება, მათ შორის მიწაზე. რეგიონებს უნდა გადაეცეთ ადგილობრივი მნიშვნელობის სახელმწიფო ქონება. ასევე სახელმწიფო საკუთრებაში ამჟამად არსებული მიწები (კატეგორიების მიხედვით) სარგებლობის უფლებით (და არა არენდით), რომელსაც იგი მიზნობრივად გამოიყენებს და მისგან მიღებულ შემოსავალს (როგორც წესი) მოახმარს მინის დაცვისა და მისი ნაყოფიერების ამაღლებას. ადგილობრივი პირობების შესაბამისად გამოყენებულ იქნას საზაფხულო და საზამთრო საძოვრების სარგებლობის კოოპერაციული ფორმები. თითოეული თემის (სოფლის) რესურსების ათვისება მოხდეს, როგორც წესი, მიზნობრივი პროგრამებით (ცენტრის, რეგიონისა და ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესების შეჯერებით. ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში ტერიტორიის ათვისების მიმართულება (სამრეწველო, სასოფლო-სამეურნეო, რეკრეაციული და სხვ.) განისაზღვრება**

პროგრამით (კანონით) გათვალისწინებული მოთხოვნების შესაბამისად.

განსაკუთრებული ყურადღება სჭირდება სასაზღვრო რეგიონებში მომიჯნავე ქვეყნების ტერიტორიებთან სავაჭრო-ეკონომიკური, კულტურული ურთიერთობების გაფართოებას, ერთობლივი სანარმოების შექმნას, კონკრეტული პირობების მიხედვით ეკონომიკური (ინდუსტრიული ან სხვა ფორმის) ზონების შექმნა-ფუნქციონირების შესაძლებლობების შესწავლას.

მეოთხე. მთიანეთის განვითარებაში, როგორც დროებითი ღონისძიება, უნდა გამოვიყენოთ სახელმწიფოს პროტექციონისტული პოლიტიკა, რომელშიც განისაზღვრება კონკრეტული ტერიტორიის ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის უცხოური ინვესტიციების, ცენტრალური ბიუჯეტის, მოსახლეობის სახსრების ერთობლივად გამოყენების პირობები, შეღავათიანი საფინანსო-საგადასახადო რეჟიმი, რათა ხელი შეეწყოს ბიზნესის საშუალო და მსხვილი სტრუქტურების დაინტერესებას ადგილობრივი რესურსების რაციონალურად გამოყენებისათვის (საოჯახო ბიზნესის მრავალფეროვანი ფორმების გამოყენება, დაკვეთით მინ მუშაობა, ლიზინგის, ფრანჩაიზინგის სხვადასხვა ფორმით გამოყენება და ა.შ.).

ამასთან ერთად, მთიანეთის განვითარების მატერიალური (ეკონომიკური) და ორგანიზაციული საფუძვლების განმტკიცებისა და მიზნობრივი (ნერტილოვანი) ამოცანების გადაწყვეტისთვის მიზანშეწონილია შეიქმნას **მთიანეთის განვი-**

თარების ფონდი (რომელშიც სხვადასხვა წყაროებიდან მოხდება სახსრების აკუმულირება, შემდგომში მათი მიზნობრივად გამოყენებისთვის. იგი განცალკევებულია რეგიონული ბიუჯეტებიდან და გამოიყენება კონკრეტული, პირველ რიგში სანარმოო დანიშნულების პროექტების დაფინანსების, ობიექტების მშენებლობაში (ვთქვათ, ენერგეტიკის ობიექტის) ადგილობრივი მოსახლეობის თანამონაწილეობის, გამომუშავებული პროდუქციის მოცულობაში მისი წილის განსაზღვრისათვის. მთის რეგიონების განვითარების სტიმულირების მიზნით საჭიროა ადგილზე წარმოებული პროდუქციის (მათი მნიშვნელობის მიხედვით) სუბსიდირება, საექსპორტო დანიშნულების პროდუქციის წარმოების სტიმულირება. დადგინდეს წესი, რომლის მიხედვით, მთის ზონაში არსებული სანარმოები განთავისუფლდებიან მოგების იმ ნაწილის გადახდისაგან, რომელიც გამოიყენება ადგილზე. ახლად შექმნილი სანარმოები გარკვეული პერიოდით (3-5 წელი) განთავისუფლდნენ საერთოდ გადასახადებისაგან.

ეს და სხვა სახის სტიმულირების ფორმები განისაზღვრება შესაბამისი კანონით.

აქვე შევჩერდები ერთ რეზერვზე, რომლის კომპლექსურად გამოყენება მოამზადებს სათანადო წინამძღვრებს მთიანეთის პრობლემების გადაწყვეტის დაჩქარებისთვის. ესაა ჰიდრორესურსების დიდი პოტენციალი, რომელიც ძირითადად მთის რეგიონშია განთავსებული. ქართველ სპეციალისტთა გათვლით, ქვეყანაში აღრიცხულია 26

ათასი მდინარე. აქედან 319 გამოიყოფა ენერგეტიკული მნიშვნელობით. მათ შორის 208 საშუალო და დიდი მდინარეა. მათ შეუძლიათ წელიწადში საშუალოდ მოგვცენ 135,8 მლრდ კვსთ ელექტროენერჯია. ამჟამად ამ რესურსების მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი (5-7%) გამოიყენება [11. 43].

პერსპექტივაში ამ რესურსების მიზნობრივი ათვისება ერთდროულად რამდენიმე ამოცანას გადაწყვეტს. ჯერ-ერთი, ადგილზე შეიქმნება განვითარების მყარი საფუძველი, სანარმოების, ტურიზმის, საკურორტო მეურნეობის, ტრანსპორტის (განსაკუთრებით საბავირო გზების) განვითარებისათვის. მეორე, გააძლიერებს ქვეყნის სამრეწველო პოტენციალს (რაც დასაქმების პრობლემასთან უშუალოდ არის დაკავშირებული). მესამე, შიდა ბაზრის გაჯერების კვალობაზე შეიქმნება ელექტროენერჯის საგარეო ბაზარზე მიწოდების მნიშვნელოვნად გადიდების პირობები. მეოთხე, ენერგეტიკული ობიექტის მშენებლობასა და საქმიანობაში შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას ადგილობრივი მოსახლეობის თანამონაწილეობის პრინციპი (მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში აპრობირებული ფორმების შერჩევით). ქვეყანაში ჰიდრორესურსების კომპლექსურად ათვისების სტრატეგია ახლებურ გააზრებას მოითხოვს. ჩვენი აზრით, ელექტროენერჯის დღემდე გამოყენებული სტრატეგია უნდა შეიცვალოს. რამდენადაც ქვეყანას (სხვა რესურსები (ნავთობი, გაზი) შეზღუდული აქვს, ხოლო

ჰიდრორესურსების დიდი პოტენციალი გააჩნია, მიზანშეწონილია გრძელვადიან პერსპექტივაში გათვალისწინებულ იქნას ენერგეტიკულ რესურსებზე მოთხოვნა (საშინაო და საგარეო ბაზრების კონიუნქტურის შესაბამისად) ძირითადად დაკმაყოფილდეს ჰიდროენერგეტიკის უპირატესი განვითარებით. მაგალითად, გაზის, რომლის რესურსები იმპორტირებულია და მნიშვნელოვანწილად ენერგეტიკულ უსაფრთხოებასთანაა დაკავშირებული, ელექტროენერჯით თანდათანობით ჩანაცვლებით (გათბობის სისტემების უპირატესად ელექტროენერჯიზე გადაყვანით). ექსპერტთა გათვლით, საქართველოს ნორმალური განვითარებისთვის (მხედველობაში გვაქვს ეკონომიკაში მაღალი ტექნოლოგიების გამოყენება, მომსახურების სფეროს საშუალო დონის სტანდარტები, განათლების, მეცნიერების განვითარების მასშტაბები და ა.შ.) სჭირდება 25-30 მლრდ. კვტ.სთ ენერჯია, მოსახლეობის ერთ სულზე საშუალოდ 5-6 ათასი კვტ.სთ. (2008 წელს საქართველოში სულ წარმოებულ იქნა 8,3 მლრდ. კვტ.სთ).

ზოგადად ასეთი მიდგომა შესაბამეა ქვეყნის განვითარების სტრატეგიულ ინტერესებს. თუმცა, რესურსების ათვისება ხანგრძლივ პერიოდს და დიდ სახსრებს მოითხოვს. ამიტომ საჭიროა სახელმწიფოს ჰქონდეს ენერგეტიკის განვითარების (როგორც უალტერნატივო პრიორიტეტის) გრძელვადიან პერიოდზე გათვლილი კომპლექსური პროგრამა.

ამრიგად, ქვეყნის (რეგიონების) სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური განვითარების პრობლემების გადაწყვეტაში, განმსაზღვრელი (გამომიწილებელი) როლი უნდა შეასრულოს სახელმწიფომ. მან ქვეყნის განვითარების თავისებურებების, მეურნეობრიობის ეროვნული პრინციპებისა და თანამედროვე მსოფლიოში ტერიტორიების განვითარების უნიკალური გამოცდილების გათვალისწინებით უნდა განახორციელოს ისეთი პოლიტიკა, რომელიც მსოფლიოში მიმდინარე ინტეგრაციულ პროცესებს ეროვნულ ინტერესებს დაუპირისპირებს. ეს იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, თუ საზოგადოებრივ ურთიერთობა-

თა ტრანსფორმაციის პროცესში სახელმწიფო შეასრულებს წარმართველის ფუნქციას. ამის აუცილებლობას ადასტურებს თუნდაც ის, რომ ახლად შექმნილი საბაზრო ინსტიტუტები ჯერ კიდევ სუსტები არიან, ამასთან, ბუნებრივია, მათ მყარი ტრადიციებიც არა აქვთ, ამიტომ, ინტეგრაციული პროცესების ინტენსივობის კვალობაზე ყოველთვის უკანა პლანზე იქნებიან, რაც ქვეყნის სტრატეგიულ განვითარებას მნიშვნელოვნად შეაფერხებს. გარდა ამისა, საერთაშორისო ფინანსურ ოპერაციებში სპეკულაციის გაძლიერების პირობებში სუსტი საბაზრო სუბიექტები არასრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზით, არამდგრადი სისტემებით, კონკურენციის დისკრიმინაციული პირობებით „ლიბერალური ეკონომიკის“ იდეოლოგიის პრესინგს ვერ გაუძლებენ და ეფექტიანი საბაზრო ურთიერთობათა დამკვიდრების პროცესს ხელს შეუშლიან.

ანგარიში უნდა გაენიოს იმ ტენდენციას, რომ თანამედროვე პირობებში აუცილებელია ქვეყნის განვითარების შესაძლებლობების ახლებურად დანახვა და გამოყენება არა მხოლოდ საკუთრივ, არამედ, მსოფლიო განვითარების ძირითადი ფაქტორების თვალსაზრისით. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს იმ გარემოებას, რომ საქართველოს (კავკასიის) როლი მომავალ მსოფლიო განვითარებაში მნიშვნელოვნად იზრდება. შესაბამისად, ყალიბდება არა მხოლოდ

ხელსაყრელი შესაძლებლობები საქართველოს ეკონომიკის წარმატებული განვითარებისთვის, არამედ, იზრდება აგრეთვე მუქარები, რისკები უსაფრთხოებისთვის. საქართველომ უნდა შეძლოს ევროპისა და აზიის მრავალფეროვანი ინტერესების გატარების ხიდის ფუნქციის შესრულებასთან ერთად ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ხელსაყრელი პირობების თანმიმდევრული გამოყენება. ამისათვის მნიშვნელოვანია მან საკუთარი როლი და, შესაბამისად, ობიექტურად ჩამოყალიბებული და ისტორიული განვითარების დღევანდელი ეტაპის თავისებურებებით განპირობებული ფუნქციები სწორად განსაზღვროს და, რაც მთავარია, უზრუნველყოს მათი განხორციელება. ამიტომ, აუცილებელია კავკასიის ეკონომიკურ სივრცეში მისი პოზიციების გაძლიერება (დემოგრაფიული სიტუაცია, ცხოვრების დონე, ეროვნული თვითმყოფადობა და სხვ.), საერთაშორისო ეკონომიკურ, ფინანსურ, ინფორმაციულ, ტექნოლოგიურ სივრცეში ინტეგრაციის გაღრმავება და ა.შ. ასეთი რთული ამოცანების გადაწყვეტას სჭირდება ძლიერი სახელმწიფო და სწორ კონცეპტუალურ-მეთოდოლოგიურ ბაზაზე ჩამოყალიბებული მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების კომპლექსური პროგრამა (განვითარების სცენარი).

ქვეყანამ უნდა იცოდეს რა, როდის და როგორ უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ მოსახლეობის ცხოვრე-

ბის დონე ამაღლდეს და მიაღწიოს მსოფლიოში აღიარებულ სტანდარტებს (ხარისხს). ეს მხოლოდ ხელისუფლების ერთი თაობის ამოცანა არ არის. ამიტომ, მიმაჩნია, რომ საქართველოს უნდა ჰქონდეს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის ფუნდამენტურ პრინციპებზე ჩამოყალიბებული მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების სტრატეგია. ამისთვის საჭიროა მეთოდოლოგიურად სწორად განისაზღვროს ქვეყნის განვითარების თვისებრივად ახალ ტრანსფორმაციაზე გადასვლის ჩარჩო-პირობები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ ტრიალის: გარემო (ბუნებრივი პირობები) – მოსახლეობა – ეკონომიკის დაბალანსებული განვითარების ერთიანობას.

განვითარების ახალ პრინციპზე გადასვლა მოითხოვს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში კოორდინირებულ მოქმედებას, რაც მხოლოდ სახელმწიფოებრივი რეგულირების დონის ამაღლებით იქნება შესაძლებელი. ამ საქმეში განსაკუთრებით იზრდება მეცნიერების როლი. ჩემის აზრით, საქართველოში ამჟამად მომზადებულია მატერიალური, ორგანიზაციული და სამეცნიერო პოტენციალი. ქვეყნის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების პროგნოზირების, სტრატეგიის შემუშავებისა და განხორციელების მონიტორინგის უზრუნველყოფი ღონისძიებათა განსაზღვრის მიზნით სპეციალიზებული სამეცნიერო სტრუქტურის (ინსტიტუტი, ცენტრი) ჩამოყალიბებისთვის. მან უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფოს განვითარების (პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, ეკოლოგიური) პოლიტიკის სამეცნიერო მომსახურება. საქართველოს ჯერ კიდევ გადარჩენილი ინტელექტუალური პოტენციალი ამის შესაძლებლობას იძლევა.

ქვეყანას დიდი ძალისხმევა დასჭირდება იმისათვის, რომ მსოფლიოში მიმდინარე სწავლად ცვალებად პირობებთან ადაპტირება უზრუნველყოს. ეს მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუ თავად ფორმირებადი სახელმწიფო ეტაპობრივად, კომპლექსურად განახორციელებს ტრანსფორმაციული პროცესებისა და განვითარების სტრატეგიის ადეკვატურ სოციალურ-ეკონომიკურ პოლიტიკას.

